



STOWARZYSZENIE NAUKOWE COLLEGIUM INVISIBILE

skr. poczt. 43, 00-365 Warszawa 37

email: ci@ci.edu.pl, <http://www.ci.edu.pl>

Sprawozdanie z realizacji projektu

XI Szkoła Letnia Collegium Invisibile w Wigrach

4-12 września 2009

Spis treści

1. Sprawozdanie merytoryczne
2. Przeprowadzone zajęcia
3. Wygłoszone referaty
4. Sprawozdania prowadzących zajęcia

1. Sprawozdanie merytoryczne

Organizacja Szkoły:

koordynator: Kamil Łuczaj – student Wydziału Humanistycznego Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie oraz Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Collegium Invisibile

koordynatorka: Magdalena Hoły – studentka Wydziału Filozoficznego orsz Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, członkini Collegium Invisibile

organizator: Adam Izdebski – doktorant na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego

Tegoroczna Szkoła Letni odbyła się w Domu Pracy Twórczej w Wigrach k. Suwałk w dniach 4-12 września 2009. Uczestniczyło w niej 20 podopiecznych Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci. Zajęcia prowadziło 11 collegiantów oraz prof. Anna Jedynak (UW).

Wszystkie zajęcia, zarówno w opinii collegiantów, jak i olimpijczyków, były wartościowe. Ankiety ewaluacyjne wypełniane przez uczestników pokazały, że większość zajęć collegiantów stanowiło dobre ćwiczenie krytycznego myślenia i interpretacji oraz wprowadzenie w określoną dziedzinę wiedzy, od kulturoznawstwa i językoznawstwa po prawo i teorię gier. Dla collegiantów zajęcia były zaś okazją do rozwijania warsztatu dydaktycznego i wprowadzania innowacyjnych metod prowadzenia zajęć. Jeden z kursów był prowadzony metodą *team-teachingu*, nauczania drużynowego, w którym dwie osoby prowadzące zajęcia uzupełniają się wiedzą (z różnych dziedzin na ten sam temat) oraz charakterem i temperamentem. Podczas części zajęć wykorzystywano materiały filmowe, muzyczne i prezentacje komputerowe, wszystkie zajęcia odbywały się w kameralnych grupach (do 7 osób).

Istotną część Szkoły stanowiły referaty przygotowywane przez uczestników. Każdy z referatów powstał pod opieką collegianta/collegiantki, zajmujących się daną dziedziną wiedzy. Uczestnicy otrzymali przed Szkołą wskazówki dotyczące przygotowania wystąpienia naukowego i udziału w późniejszej dyskusji. Każdy opiekun dbał o to, by jego podopieczni odpowiednio sformułowali temat (na wystąpienie było przeznaczone 15 minut), postawili tezę (pytanie badawcze) oraz ustrukturyzowali wypowiedź. Do czasu rozpoczęcia Szkoły uczestnicy kontaktowali się z collegiatami/collegiantkami zazwyczaj przy użyciu poczty elektronicznej. Podczas pobytu w Wigrach odbyły się ostateczne

konsultacje mające na celu udoskonalenie formy wystąpienia. Tę część programu Szkoły uczestnicy ocenili bardzo wysoko.

Referaty przygotowane przez podopiecznych Funduszu reprezentowały wysoki poziom. Bardzo ucieszył nas rozpiętość tematyczna, począwszy od wystąpień omawiających badania empiryczne z zakresu nauk ścisłych, kończąc zaś na referatach z zakresu humanistyki. Pomimo wyrównanego poziomu jury złożone z Collegiantek/Collegiantów postanowiło wyróżnić nagrodami książkowymi wystąpienia Tomasza Cymesa (*Badania nad metabolizmem alkoholu zawartego w produktach spożywczych w ludzkim ciele*), Ewy Uniejewskiej (*Teatr Krzysztofa Warlikowskiego*), Aleksandra Klimka (*Austriackie teorie stóp procentowych*), Agaty Grzybowskiej (*Strzelaj i płacz - o strategiach przedstawiania wojny w literaturze i filmie Izraela ostatnich lat*) oraz Michała Zdunika (*Warszawskie spektakle Jerzego Grzegorzewskiego*).

Prof. Anna Jedynek przeprowadziła inspirujące warsztaty na temat analitycznego myślenia filozoficznego. Rozważane było zagadnienie postawione przez Tadeusza Kotarbińskiego w aforystycznej formule: *Śledź pewien, obdarzony naturą wybredną. Dokądkolwiek wędrował, zawsze nadaremno: Tu jasno, ale płytko - tam głębia, lecz ciemno*. Uczestnicy warsztatu rozważali relacje pomiędzy głębią rozważań, a ich jasnością.

Podczas Szkoły odbyły się dwie wycieczki. Pierwszą z nich był spływ kajakowy Czarną Hańczą. Uczestnicy i collegianci mieli okazję podziwiać piękno Suwalszczyzny oraz obcować z nienaruszoną niemal przyrodą. Pokonanie trasy z X do Y zajęło większą część dnia.

Celem drugiej wycieczki był sejneński Ośrodek Pogranicze. Wizyta rozpoczęła się od odwiedzenia szlacheckiego dworu w pobliskiej Krasnogrudzie, o którym opowiadała z niezwykłą pasją Małgorzata Czyżewska-Sporek. Miejsce to jest szczególne w podwójny sposób, gdyż przebywał w nim często młody Czesław Miłosz, a ponadto znajduje się ono w pobliżu granicy państwowej, która na przestrzeni dziejów ulegała znacznym przeobrażeniom. Dzięki uprzejmości gospodarzy uczestnicy Szkoły mieli okazję obejrzenia – zrealizowanego przez Pogranicze – filmu inspirowanego Doliną Issy Czesława Miłosza. Ponadto wysłuchali interesującej prelekcji na temat działalności Ośrodka.

Ważnym składnikiem Szkoły była także możliwość prowadzenia rozmów i dyskusji pomiędzy wszystkim uczestnikami Szkoły. Chcieliśmy umożliwić możliwość nawiązania dialogu organizując szereg wydarzeń integracyjnych, spośród których najlepiej odebrane zostało ognisko nad jeziorem. Uczestnicy bardzo ciepło przyjęli tę, sprzyjającą wspólnej pracy atmosferę.

XI Szkoła Letnia sfinansowana została z dotacji Funduszu Inicjatyw Obywatelskich oraz środków własnych Collegium Invisibile.

2. Przeprowadzone zajęcia

1. Edyta Charzyńska: <i>Metafora - uciekiniarka z krainy dosłowności</i>
2. Mateusz Grochowski: <i>Między pozytywizmem a prawem natury</i>
3. Tomasz Janyst: <i>Demokracje liberalne a Chiny</i>
4. Kamil Łuczaj: <i>Tomasz Mann i Artur Schopenhauer</i>
5. Krzysztof Niewiadomski: <i>Kultura i polityka w XX-wiecznych Polsce i Rosji</i>
6. Jowita Woźniak, Joanna Przybek: <i>Tajemnice naukowe ludzkiego życia</i>
7. Karolina Ćwiek: <i>Czechy dla początkujących</i>
8. Bartosz Helfer, Mikołaj Zaborowski: <i>Funkcje poznawcze w ujęciu psychologicznym, biologicznym i filozoficznym</i>
9. Przemysław Staroń: <i>Islam – religia pełna tajemnic</i>

3. Wygłoszone referaty

referent	opiekun referatu	temat referatu
1. Marcin Anczak	Dominika Skutnik	<i>Wczesna twórczość Marka Hłaski jako odbicie realiów Polski lat 50. XX wieku</i>
2. Olena Borowik	Bartosz Helfer	<i>Zmysły</i>
3. Tomasz Cymes	Jowita Woźniak	<i>Badania nad metabolizmem alkoholu zawartego w produktach spożywczych w ludzkim ciele</i>
4. Wojciech Cymes	Joanna Przybek	<i>Wpływ użycia enzymu pektynazy podczas produkcji soku jabłkowego na postrzeganie jego smaku w zależności od płci i wieku konsumenta</i>
5. Aleksandra Dąbkowska	Edyta Charzyńska	<i>Paradoksy cywilizacji XX wieku - głód i obżarstwo</i>
6. Dominik Dąbrowski	Mateusz Grochowski	<i>Kiedy racjonalność staje się problemem? O pułapkach i trudnościach związanych z (pozornie) racjonalnym podejmowaniem decyzji</i>
7. Ewa Durlej	Tomasz Janyst	<i>Postrzeganie przez Polaków woj. świętokrzyskiego w aspekcie turystyki</i>
8. Agata Grzybowska	Magdalena Hoły/ Kamil Łuczaj	<i>Strzelaj i płacz - o strategiach przedstawiania wojny w literaturze i filmie Izraela ostatnich lat</i>
9. Aleksander Klimek	Krzysztof Niewiadomski	<i>Austriackie teorie stóp procentowych</i>
10. Jolanta Klonowska	Joanna Przybek	<i>Chaperony - białka opiekuńcze</i>
11. Piotr Kowrygo	Bartosz Helfer	<i>Determinizm i indeterminizm</i>
12. Michał Kurtys	Jowita Woźniak	<i>Wprowadzenie do teorii sygnałów - czyli jak matematyka pomaga wykrywać schorzenia na obrazach medycznych, a także sprawia, że połączenia telefoniczne są coraz tańsze</i>
13. Dominika Labochka	Edyta Charzyńska	<i>Wnikliwy wywiad środowiskowy źródłem prawidłowej diagnozy medycznej</i>
14. Natalia Skłodowska	Krzysztof Niewiadomski	<i>Historia najpopularniejszych używek (kawy, herbaty, tytoniu, kakao)</i>
15. Małgorzata Stanik	Dominika Skutnik	<i>Gatunki jednorazowe Mirona Białoszewskiego</i>
16. Ewa Uniejewska	Karolina Ćwiek	<i>Teatr Krzysztofa Warlikowskiego</i>
17. Rafał Wojno	Przemysław Staroń	<i>Rywalizacja hiszpańsko-portugalska na przełomie XV i XVI wieku</i>
18. Monika Woźniak	Magdalena Hoły/ Kamil Łuczaj	<i>Symbol daje do myślenia - kilka słów na temat hermeneutyki Paula Ricoeura</i>
19. Piotr Wymysłowski	Magdalena Hoły/ Kamil Łuczaj	<i>Ojciec innego świata - Bolesława Leśmiana filozofowanie wierszem</i>
20. Michał Zdunik	Karolina Ćwiek	<i>Warszawskie spektakle Jerzego Grzegorzewskiego</i>

4. Sprawozdania prowadzących zajęcia

Edyta Charzyńska: *Metafora – uciekinierka z krainy dosłowności*

Jako nadrzędny cel prowadzonego przeze mnie warsztatu przyjąłm umożliwienie osobom uczestniczącym bezpośredniego doświadczenia oddziaływania metafory; nie chciałam więc poprzestać na przekazywaniu gotowej wiedzy, ale stworzyć warunki niezbędne do obcowania z tym rodzajem komunikowania się.

Warsztat miał charakter interdyscyplinarny, przedstawiłam sposoby wykorzystywania metafory w takich dziedzinach jak: psychologia, filozofia, literatura, sztuki plastyczne, film, poezja. Uczestniczyło w nim siedem osób, mających zarówno zainteresowania humanistyczne, jak i ścisłe. Nie miały one obowiązku sięgać po literaturę przedmiotu przed rozpoczęciem warsztatu, bowiem uprzednie nabycie przez nich wiedzy teoretycznej o metaforze mogłoby niekorzystnie wpłynąć na ich otwartość podczas ćwiczeń oraz na umiejętność uczestnictwa w przeżyciowych elementach zajęć. W zamian za to przygotowałam liczne materiały dydaktyczne, które urozmaiciły i ułatwiły pracę podczas warsztatu. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że zajęcia odbywały się w przestronnej sali wykorzystywanej jako galeria, co stanowiło duży atut, pomagając w osiągnięciu atmosfery korzystnej dla prowadzenia tego typu warsztatów.

W trakcie pierwszych zajęć przedstawiłam ogólne idee warsztatu, objaśniłam specyfikę pracy z metaforą. Poprosiłam osoby uczestniczące o dużą aktywność, argumentując, że przebieg tych zajęć w szczególny sposób zależy od ich zaangażowania; zastrzegłam również, że mogą odczuwać wrażenie lekkiego chaosu – młodzież zaakceptowała zaproponowaną przeze mnie formę pracy, rozumiejąc, iż takie oddziaływanie ma charakter zamierzony i kontrolowany. Już podczas przedstawiania się zaproponowałam pierwszy kontakt z metaforą – początkowo część osób zareagowała delikatną dezorientacją, wynikającą z rzadkiego korzystania przez nie z języka analogowego w życiu codziennym; jednakże aktywność pozostałych, bardziej otwartych na oddziaływanie metafory, zachęciła je do otwarcia się na ten sposób myślenia. Kolejne ćwiczenie miało charakter ruchowy, związane było z symbolicznym doświadczaniem oddawania/przejmowania kontroli oraz sprawowania funkcji lidera/liderki grupy.

Drugie zajęcia rozpocząłm od przedstawienia założeń kognitywnej teorii metafory Lakoffa i Johnsona, ze szczególnym uwzględnieniem tezy o jednokierunkowości. Zaprezentowałam m.in. różne sposoby budowania metafor. Następnie osoby uczestniczące

w warsztacie układały w grupach metafory o różnej budowie. W kolejnym ćwiczeniu młodzież samodzielnie weryfikowała tezę o jednokierunkowości według uprzednio przygotowanego zestawu poleceń. Jako przerywnik w pracy zastosowałam metaforę muzyczną. Podczas drugiej części zajęć odbyło się ćwiczenie ruchowe, w warstwie ukrytej podejmujące temat szybkości życia, braku czasu, pędu do osiągnięć.

W trakcie trzecich zajęć zapoznałam młodzież z filozoficznymi metaforami nauki (Arystoteles, Kartezjusz, Bacon, Kant, Kuhn i Popper). Kolejna część warsztatu poświęcona była japońskiej formie lirycznej, jaką jest haiku. Przedstawiłam historię powstania haiku, powiązania z innymi rodzajami sztuki, rozdałam młodzieży materiały zawierające przykłady klasycznych haiku, jak i tych pochodzących z różnych części świata. Następnie uczestnicy i uczestniczki warsztatu zostali zaproszeni do twórczej pracy: przy klasycznej muzyce japońskiej pisali własne haiku. Po zakończeniu tej części pracy przekazywali swoje wiersze osobie siedzącej obok – jej zadaniem było skomentowanie otrzymanego haiku za pomocą dowolnej techniki.

Tematem kolejnych zajęć była metafora plastyczna; przedstawiłam jej charakterystykę, rodzaje, tło historyczne. Omówiłam te style w malarstwie, które korzystają z metafory plastycznej, m.in. surrealizm. Następnie zapoznałam młodzież z koncepcją groteski rozumianej jako rodzaj metafory plastycznej; za przykład posłużyły mi prace J. Dudy-Gracza. Kolejne ćwiczenie zapoczątkowało blok poświęcony wykorzystywaniu metafory w psychoterapii. Podzieliłam się z grupą przypowieściami terapeutycznymi pochodzącymi z Bliskiego Wschodu – zadaniem uczestniczek i uczestników warsztatu było opowiedzenie przeczytanych przypowieści i udzielenie odpowiedzi na zamieszczone pod tekstem pytania.

Ostatnie zajęcia w całości poświęcone były zastosowaniu metafory w psychoterapii. Na podstawie kilku przypadków klinicznych przybliżyłam młodzieży ideę odwoływania się do metafory w pracy z klientami, zwłaszcza w terapii zapoczątkowanej przez M. Ericksona. Następnie omówiłam prezentację multimedialną przedstawiającą rodzaje metafor wykorzystywanych w psychoterapii, zasady ich wykorzystywania oraz ilustrującą autorską koncepcję „trójwymiarowości” metafory. Po tej części pracy zaprosiłam młodzież do pracy w grupach; jej zadaniem było zbudowanie i zaprezentowanie odpowiedniej metafory, możliwej do wykorzystania podczas terapii omawianego przypadku klinicznego. W drugiej części zajęć zaprezentowałam fragment filmu A. Kurosawy „Sny”. Posłużył on jako przykład wykorzystywania metafory w filmie. Na zakończenie ostatniego bloku rozdałam

uczestniczkom i uczestnikom dyplomy, w których wykorzystałam metafory stworzone przez młodzież podczas pierwszych zajęć.

Prowadzenie warsztatu przyniosło mi wiele satysfakcji; stanowiło moje pierwsze tego typu doświadczenie dydaktyczne. Ankiety ewaluacyjne sugerują, że warsztat został pozytywnie oceniony przez osoby w nim uczestniczące. Młodzież podkreślała przede wszystkim zalety: nieschematyczne myślenie, brak monotonii oraz interdyscyplinarne podejście.

Istotny walor stanowiła przyjęta forma pracy grupowej; dzięki takiemu rozwiązaniu aktywność i zaangażowanie w zajęcia wykazywały wszystkie osoby. Większość uczestniczek i uczestników warsztatu oceniło wybraną przeze mnie formułę zajęć jako optymalną; nielicznym brakowało podsumowania po zakończeniu każdego bloku (z którego świadomie zrezygnowałam, chcąc zachować atmosferę „wtajemniczenia” w metaforę, a nie jej odkrywania).

Moje obawy związane z niepewnością, czy młodzież będzie zainteresowana tematem wykorzystywania metafory w psychoterapii, okazały się nieuzasadnione; wręcz przeciwnie, psychologiczne aspekty użycia metafory wzbudziły największy entuzjizm, co zaowocowało licznymi dyskusjami już po zakończeniu zajęć warsztatowych.

Mateusz Grochowski: *Między pozytywizmem a prawem natury*

Celem zajęć było zapoznanie uczestników z podstawowymi kierunkami filozofii prawa, wyznaczającymi ramy współczesnej refleksji nad istotą prawa i podstawami jego obowiązywania. Ponieważ uczestnicy zajęć nie dysponowali szczegółową wiedzą o aparacie pojęciowym i metodologii nauk prawnych, podstawą spotkań była wspólna lektura wybranych fragmentów tekstów filozoficznych i dyskusja nad obecnymi w nich zagadnieniami konstrukcyjnymi i aksjologicznymi. W zajęciach wzięły udział cztery osoby.

Pierwsze spotkanie poświęcone było przedstawieniu podstawowych pojęć i zagadnień, kluczowych dla filozofii prawa, takich jak legitymizacja prawa, system prawa oraz pojęcie ustawodawcy. W drugiej części spotkania uczestnicy zapoznali się z pojęciem prawa natury w ujęciu św. Tomasza z Akwinu (*Summa teologiczna*) oraz Hugona Grocjusza (*O prawie wojny i pokoju*), jako dwie podstawowe koncepcje stanowiące fundament współczesnych teorii prawa natury.

W trakcie drugich zajęć kontynuowano omawianie kierunku prawnonaturalnego – przez lekturę tekstu najbardziej znanego z jego XX-wiecznych przedstawicieli, Lona L. Fullera (*Moralność prawa*). Celem zajęć było wyjaśnienie przyczyn przeformułowania klasycznych założeń prawa natury i stworzenia koncepcji formalnego (proceduralnego) prawa natury.

W czasie trzeciego spotkania zaprezentowana została teoria znajdująca się w opozycji względem teorii prawa natury: pozytywizm prawniczy. Po wstępnym przedstawieniu XIX-wiecznych źródeł tego kierunku (Jeremy Bentham, John Austin), zajęcia poświęcone zostały lekturze kluczowego tekstu współczesnego pozytywizmu – *Pojęcia prawa* Herberta Harta. Szczególną uwagę poświęcono analizie pojęcia reguły uznania, wyznaczającego podstawę rozumienia prawa i jego legitymizacji w ujęciu pozytywistycznym.

Temat kolejnych zajęć stanowiła koncepcja Ronalda Dworkina (*Biorąc prawa poważnie*), podejmującego próbę odnalezienia „trzeciej drogi” pomiędzy opozycyjnymi założeniami prawa natury i pozytywizmu i skonstruowania oryginalnej koncepcji na pograniczu obu tych teorii. Ze względu na fakt, że myśl R. Dworkina powstawała w realiach systemu prawnego USA, dla jej lepszego zrozumienia uczestnicy zajęć zostali również zapoznani z podstawowymi cechami prawa precedensowego (*common law*).

Celem ostatniego spotkania było pokazanie praktycznych następstw różnego postrzegania istoty prawa na przykładach tematów poruszanych we współczesnej debacie publicznej. Zajęcia oparte były na dyskusji, w ramach której uczestnicy identyfikowali elementy omówionych wcześniej koncepcji teoretycznych we fragmentach wybranych orzeczeń sądowych i artykułów prasowych. Jednym z ważniejszych wątków podjętej dyskusji była próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy sędzia może kierować się w orzekaniu z góry określoną wizją prawa i jego aksjologii – oraz dawać im wyraz w publicznych wypowiedziach.

Zajęcia miały na celu przede wszystkim wprowadzenie w kluczowe problemy filozofii prawa oraz w podstawy aparatu pojęciowego nauk prawnych. Zdaniem uczestników, zamierzających podjąć studia prawnicze lub filozoficzne, stanowiły one dobry wstęp do uniwersyteckiej nauki tych przedmiotów. Również dla prowadzącego, spotkania w ramach tegorocznej Szkoły Letniej były bardzo interesującym i cennym doświadczeniem, pozwalającym na ponowne przemyślenie podstawowych zagadnień i problemów składających się na omawianą tematykę.

Tomasz Janyst: *Demokracje liberalne a Chiny*

Tematem zajęć była analiza reform zachodzących w Chinach w ciągu ostatnich 30 lat w szerszym kontekście międzynarodowym. Punkt wyjścia stanowiła książka „Powrót historii i koniec marzeń” Roberta Kagana, stanowiąca oczywiste nawiązanie do pamiętnego eseju Francisa Fukuyamy z 1989 roku. Uczestnicy zajęć podjęli się gruntownej analizy i rewizji tezy Fukuyamy o końcu historii i powszechnej dominacji demokracji liberalnych. Uczestnicy analizowali tę tezę zarówno w kontekście wydarzeń z okresu jej opublikowania, jak i w kontekście współczesnej sytuacji międzynarodowej.

Jako jeden z argumentów obalających tezę Fukuyamy przedstawiłem reformy zachodzące w Chinach, które bynajmniej nie prowadzą do powstania systemu demokratycznego. Zmiany zachodzące w tym kraju zostały przedstawione w trzech aspektach: ekonomicznym, społecznym oraz politycznym. Zajęcia miały pomóc uczestnikom zrozumieć kierunek reform w Chinach na bardzo ogólnym, ale dotyczącym wielu sfer poziomie. Z zagadnień związanych z gospodarką przedstawiłem ogólne dane dotyczące sytuacji Chin na początku okresu reform w 1978 r. oraz dane z roku 2008. Porównanie PKB, stopy bezrobocia, poziomu zagranicznych inwestycji itp. w obu latach pokazało, mam nadzieję, olbrzymią drogę, jaką przeszły Chiny w tym okresie. Ze względu na dosyć szczegółowy temat zajęć dot. zagadnień gospodarczych, miały one głównie formę wykładową.

Kolejne zajęcia dotyczące szeroko pojętych spraw społecznych oceniam jako najlepsze. Poruszono na nich zagadnienia praw człowieka, zasady rządów prawa, sytuacji jednostki w społeczeństwie itp. Uczestnicy wykazali się bardzo dużą wiedzą na w/w tematy, co umożliwiło głęboką analizę i dyskusję.

Na zajęciach dotyczących kwestii politycznych przedstawiłem organizacje międzynarodowe, w których Chiny odgrywają istotną rolę oraz wewnętrzny system władzy w państwie. Starłem wykazać, że Chiny nie są państwem komunistycznym, mimo zachowania danej nomenklatury. Porównałem również proces dekomunizacji w Polsce i w Chinach, co umożliwiło rozciągnięcie dyskusji na bliższe uczestnikom rejony.

Ostatnie zajęcia miały charakter podsumowujący. Ze względu na doniosłą wagę wydarzenia zdecydowałem się również poświęcić część tych zajęć na omówienie działań na placu Tiananmen w 1989 r. Dzięki informacjom z dzienników Zhao Ziyanga opublikowanym dopiero w maju 2009 r. możliwe było poddanie rewizji pewnych danych o wydarzeniach na

Placu Tiananmen. Odesłałem również uczestników do wybranych filmów dokumentarnych temu wydarzeniu poświęconych.

W ankietach ewaluacyjnych uczestnicy podkreślali mało seminaryjny charakter zajęć. Ze względu na tematykę zajęcia przybierały raczej formę wykładu połączonego z krótką dyskusją, która wywiązywała się zwykle przy tematach bardziej widocznych w powszechnym dyskursie, takich jak np. prawa człowieka, sytuacja w Tybecie, czy wydarzenia na placu Tiananmen. Dało się jednak zauważyć, że uczestnicy patrzą na w/w zagadnienia w szerszym kontekście kulturalno-historycznym i dostrzegają pewne aspekty tych problemów, które nie przedostają się do powszechnego, „prasowego” dyskursu. Porządek zajęć przechodzący od szczegółów do problemów ogólnych wydaje mi się więc właściwym. Jednakże proporcja tych elementów w prowadzonych zajęciach mogłaby być inna, na korzyść zagadnień bardziej znanych powszechnie. Uwagi uczestników stanowią dla mnie także cenną wskazówkę, by w przyszłości szerzej omawiać sferę warsztatowo-metodologiczną danej dziedziny, by ułatwić uczestnikom samodzielną pracę oraz by rozwijać te elementy zajęć, które polegają na wspólnej analizie materiałów źródłowych. Mimo dosyć małej wiedzy w Polsce o przemianach zachodzących Chinach nie jest to zagadnienie na tyle hermetyczne, by można je przedstawiać jedynie w formie wykładu.

Kamil Łuczaj: *Tomasz Mann i Artur Schopenhauer*

Warsztat prowadzony przeze mnie podczas tegorocznej Szkoły Letniej miał dwa zadania. Pierwszym z nich było zapoznanie uczestników/uczestniczek z filozoficznymi metodami interpretacji tekstu literackiego (oraz pokazanie pułapek jakie stoją przed chcącymi interpretować dzieło literackie w ten sposób), drugim zaś zapoznanie ich ze związkami, które występują pomiędzy twórczością Arthura Schopenhauera i Tomasza Manna.

Nasze spotkanie rozpocząłem wprowadzeniem do filozofii Arthura Schopenhauera, które przeprowadziłem na pierwszych zajęciach. Wstęp ten uzupełniony został projekcją wywiadu z Frederickiem Coplestonem. Od drugiego spotkania zajęcia przybrały postać czysto warsztatową. Położyłem nacisk na fakt, że jesteśmy jedną grupą, która stara się wspólnymi siłami dojść do pewnej interpretacji. Praca odbywała się na podstawie wybranych przeze mnie fragmentów *Buddenbrooków* oraz dzieł Schopenhauera. Omówiliśmy kolejno takie schopenhauerowskie wątki powieści Manna jak problematyka śmierci i

trwania, funkcje muzyki, zagadnienie Woli, losu i determinizmu, miłości, czasu i cierpienia oraz państwa. Rozmawialiśmy więc nie tylko o metafizyce, lecz staraliśmy się poszukiwać szerszych, społecznych kontekstów. W dyskusjach często posiłkowaliśmy się odczytywaniem krótkiego fragmentu dyskutowanego tekstu. Następnie rozpoczynała się dyskusja. Staralem się przyjmować w niej rolę moderatora, ograniczając się do koniecznych wyjaśnień. Oczywiście nie zawsze udawało się to w pełni. Metoda ta jednak – jak pokazują ankiety ewaluacyjne – całkowicie się sprawdziła. Osiągnąłem bowiem najważniejsze cele operacyjne. Udało mi się stymulować dyskusję i aktywny udział uczestników warsztatu. Szczególnie miłą niespodzianką sprawiła mi jedna z uczestniczek, która w czasie wolnym postanowiła sprawdzić jak w niemieckim oryginale wygląda pewien fragment o którym dyskutowaliśmy.

Uczestnicy oceniając moje zajęcie nie mieli żadnych zastrzeżeń. Jako główne zalety wskazywali zaś: swobodę dyskusji oraz zachęcanie do niej, cierpliwość i szacunek dla uczestników, moje przygotowanie, a także odpowiedni dobór tekstów. Najlepszym podsumowaniem są chyba słowa jednego z nich, który stwierdził: „Po tytule sądziłem, że to będzie strasznie nudne. Strasznie się pomyliłem”.

Krzysztof Niewiadomski: *Związki kultury i polityki w dwudziestowiecznych Polsce i Rosji*

Początkowo zajęcia miały być przygotowane przez dwóch prowadzących – Adama Izdebskiego oraz Krzysztofa Niewiadomskiego. Po rezygnacji Adama Izdebskiego z udziału w obozie warsztaty przygotował samodzielnie Krzysztof Niewiadomski. W wyniku zaistniałej sytuacji zawężeniu uległ zakres poruszanej tematyki, która ograniczyła się do zagadnień związanych z literaturą piękną.

Zajęcia przybrały postać typowych warsztatów historycznych opartych o wspólną lekturę i interpretację tekstów źródłowych. Do minimum ograniczono wykorzystanie literatury przedmiotu, zastępując ją krótkimi faktograficznymi wprowadzeniami prowadzącego. Najważniejszą część warsztatów stanowiły dyskusje, w których brali udział zarówno prowadzący, jak i uczestnicy. Ich wartość poznawczą należy ocenić pozytywnie – lektura źródeł owocowała formułowaniem ogólniejszych, interesujących wniosków dotyczących specyfiki politycznych oraz ideologicznych uwarunkowań życia literackiego lat dwudziestolecia międzywojennego i pierwszego dziesięciolecia powojennego.

Odbyło się pięć spotkań, w czasie których poruszono następującą tematykę:

1. Sprawa publikacji wiersza *Do prostego człowieka* Juliana Tuwima (1929 r.) jako przykład obrazujący temperaturę sporów toczonych wokół literatury w czasach Drugiej Rzeczypospolitej oraz bezpośrednio polityczne uwarunkowania prasowego dyskursu.
2. Analiza artykułu Jana Bułhaka *Prosty człowiek o „krzywym poecie”* („Myśl Narodowa”, 1929 nr 51, s. 327-328) – wizja społecznej użyteczności literatury oczami polskich narodowców.
3. Analiza artykułu Włodzimierza Lenina *Literatura partyjna a organizacja partyjna* – wizja społecznej użyteczności literatury oczami marksistów.
4. Interpretacja źródeł związanych z publikacją broszury *Stefana Żeromskiego tragedia pomyłek* autorstwa Juliana Bruna – analiza materialistycznej interpretacji dzieła literackiego, dyskusja nad specyfiką debaty partyjnej toczonej w szeregach Polskiej Partii Komunistycznej.
5. Polska Akademia Literatury (statut instytucji; artykuł Stanisława Piaseckiego *Wawrzyn akademicki przedstawia się...*, „Prosto z Mostu”, nr 47 1935 r.) – próba instytucjonalizacji życia literackiego.
6. Lektura książki *Bój to będzie nasz ostatni* – treści literackie i teatralne w stalinowskim projekcie dydaktycznym.

Nie odnotowano dużych niepowodzeń, które prowadziłyby do dezorganizacji prac. Niewątpliwym minusem było niedostateczne wykorzystanie zadanych wcześniej uczestnikom obozu lektur. W lepszy sposób można również było prowadzić dyskusję – tak, aby unikać zbędnych dygresji i w większym stopniu zwracać uwagę na dokładną lekturę źródeł.

Jowita Woźniak: *Tajemnice naukowe ludzkiego życia*

Warsztaty prowadziłam wraz z Joanną Przybek w ramach projektu *team - teaching*. Celem mojej części warsztatów było poznanie metodyki i planowania doświadczeń badawczych, nauka „krytycznej” analizy dostępnej literatury fachowej i podręczników (podjęliśmy próbę odpowiedzi na pytanie: *Czy podręczniki anatomiczne kłamią?*), podstawowa

analiza statystyczna danych (test chi-kwadrat, test T-studenta, rozkład T) oraz nauka pisania prac naukowych. Uczestnicy zapoznali się z wybranymi problemami anatomii człowieka w okresie prenatalnym, zostali podzieleni na podgrupy, w których badali problemy: *rozwój mięśnia trójgłowego ramienia w okresie prenatalnym* oraz *analiza wzrostu nerwu promieniowego u płodów ludzkich*. Podczas zajęć uczestnicy korzystali z komputerów, na których dokonywali analizy zdjęć preparatów anatomicznych, oraz pomiarów morfometrycznych za pomocą systemu komputerowego Image J, następnie w programie MS Excel przeprowadzali analizę statystyczną i wnioski.

Program szczegółowy zajęć:

1. omówienie technik pracy, informacja o badanych strukturach anatomicznych, podział na podgrupki, quiz (1h)
2. nauka obsługi komputerowego systemu pomiarów Image J, pomiary morfometryczne (2,5h)
3. opracowywanie danych i analiza statystyczna, wizualizacja wyników, wnioski i podsumowanie efektów pracy (1,5h).

WNIOSKI I OBSERWACJE:

Podopieczni okazali zainteresowanie poruszaną podczas warsztatów tematyką, jak również praktyczną stroną zajęć czyli nauką podstaw analizy statystycznej, niezbędnej w dalszym rozwoju kariery naukowej, wszyscy wykazywali dużą aktywność i gotowość współpracy (np. uczestnictwo w quizie anatomicznym). Dzięki zastosowaniu komputerów zajęcia były urozmaicone. Uczestnicy wykazali się bystrością w myśleniu i wyciąganiu logicznych wniosków, także imponującą szybkością w opanowaniu dość szerokiego materiału (nazwy łacińskie struktur anatomicznych, matematyczne podstawy statystyki) oraz zakresu umiejętności (pomiary komputerowe, obliczenia, analiza danych).

Joanna Przybek: Tajemnice naukowe ludzkiego życia

Celem zajęć było:

- 1) zapoznanie podopiecznych Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci z kluczowymi-w moim odczuciu- dziedzinami medycyny (histopatologią, radiologią, neurologią, kardiologią)

2) doskonalenie umiejętności układania faktów w ciąg przyczynowo- skutkowy, wyciągnięcia wniosków z podanych informacji, wykorzystania już posiadanej wiedzy,

3) wprowadzenie elementów psychologii medycznych w celu dostrzeżenia wagi obserwacji i umiejętności interpersonalnych w relacji lekarz-pacjent.

Przebieg poszczególnych zajęć:

1. Nowotwory wieku dziecięcego

Na kanwie nowotworów wieku dziecięcego wprowadziłam studentów w tajniki histopatologii- dziedziny, bez której niemożliwe jest postawienie rozpoznania charakteru zmiany patologicznej. Na początku studenci otrzymali zdjęcia mikroskopowe tkanki prawidłowej. Analizowaliśmy wygląd prawidłowych komórek, utkanie pościeliska, architektonikę tkanki. Następnie otrzymali zdjęcie mikroskopowe i makroskopowe zmiany nowotworowej wywodzącej się z tej samej tkanki. Celem było wskazanie różnic. Po powtórzeniu takiego zabiegu z kilkoma nowotworami (nerki, krwi, gałki ocznej, zwojów nerwowych) uczestnicy formułowali reguły oceny zmian histopatologicznych.

2. Zaburzenia układu kostno-stawowego z nauką analizy obrazów radiologicznych

Zajęcia rozpoczęły się od analizy zdjęć RTG przedstawiających złamania kości przedramienia i podudzia. Chciałam na początku uzmysłwić uczestnikom, że czasami najprostsza odpowiedź (-Co tu widzicie?- Złamanie.) jest jedyną prawidłową i nie należy „tworzyć bytów ponad potrzebę”.

Następnie przeszliśmy do analizy nowotworów: chondroma, chondrosarcoma, osteosarcoma, tumor gigantocellulare, tumor Ewing. Rozpoczyłam od prezentacji najważniejszych informacji o danym guzie, przygotowanych w formie prezentacji multimedialnej, po czym rozdawałam zdjęcia (RTG, MRI, CT, scyntygrafia) danego nowotworu. Omówiliśmy jakie cechy charakterystyczne zmiany może dostrzec radiolog. Zajęcia nr 1) i 2) podsuwałam w formie domino, które podopieczni układali w parach.

3. Prawdy i mity o nadciśnieniu tętniczym

Po wstępie teoretycznym, w którym przedyskutowaliśmy patomechanizm, epidemiologię, objawy i diagnostykę nadciśnienia tętniczego, przeszłam do nauki prawidłowego pomiaru ciśnienia metodą Korotkowa. Zapewniłam stetoskop,

ciśnieniomierz. Potem omówiliśmy badanie tętna. Zadanie wstępne polegało na określeniu czym musi charakteryzować się naczynie aby było właściwe do pomiaru tętna.

Na koniec studenci otrzymali modelową historię choroby pacjentki z nadciśnieniem tętniczym i podejrzeniem zawału serca. Na slajdzie wyświetliłam zagadnienia, jakie na podstawie dokumentu mieli rozwikłać. Celem była analiza informacji zawartych w dokumentacji medycznej.

4. Wprowadzenie do neurologii

Studenci mieli okazję zbadania swych czynności poznawczych w Mini-Mental State Examination (MMSE). Potem przedstawiałam skrócone badanie neurologiczne, ze szczególnym uwzględnieniem odruchów ścięgniastych. Następnie podopieczni otrzymali młotki neurologiczne i ćwiczyli odruchy w parach.

5. Diagnoza psychomedyczna

Podopieczni wcześniej otrzymali role lekarz/pacjent, do których zagrania mieli się przygotować. Na zajęciach omówiliśmy schemat zbierania wywiady psychomedycznego, modele charakterologiczne pacjentów. Wraz z Jowitą zagrałyśmy dwie scenki. W pierwszej (pacjent z chorobą Parkinsona/ lekarz neurolog) chciałam zwrócić uwagę na istotę obserwacji pacjenta. Po „pokazie” poleciłam zrelacjonować, co szczególnie zauważyli w postawie, chodzie, ruchach, sposobie mowy pacjenta. Było to kluczowe do postawienia prawidłowego rozpoznania. Druga scenka (pacjentka z rakiem jajnika/ lekarz onkolog) miała im uświadomić, że pacjent inaczej postrzega swą chorobę niż lekarz, ma inne priorytety. Potem przyszedł czas na scenki funduszowców, które wspólnie komentowaliśmy, wskazywaliśmy mocne i słabe strony. Zajęcia zakończył quiz podsumowujący wszystkie zajęcia.

Wszyscy uczestnicy bardzo pozytywnie wypowiedzieli się o zajęciach. Podkreślali świetne przygotowanie, rzeczowość, entuzjizm, ciekawy sposób przekazu (scenki, materiały dodatkowe), ćwiczenia podsumowujące, miłą atmosferę. Każdy znalazł tam coś dla siebie. Większość studentów nauk przyrodniczych podkreślała, że był to ich pierwszy kontakt z medycyną, niektórzy napisali, że zajęcia pozwoliły im osiąść nowe spojrzenie na wiele aspektów medycyny.

Wydaje mi się, że założenia zostały zrealizowane. Uczestnicy wykazali ogromne zaangażowanie. Zajęcia przebiegały sprawnie, z żywą dyskusją i entuzjazmem. Pytania zadawane przez funduszowców uświadamiały mi inne drogi interpretacji (szczególnie w diagnozie psychomedycznej) czy też motywowały do szukania dodatkowych informacji, poszerzania swej wiedzy. Z mojego punktu widzenia prowadzenie zajęć dla uzdolnionej młodzieży było bardzo cennym doświadczeniem dydaktycznym. Praca z takimi studentami jest jednak przede wszystkim przyjemnością dającą wielką satysfakcję.

Karolina Ćwiek: *Czechy dla początkujących*

Tematem zajęć była literatura, historia i kultura Czech, a celem obalenie krzywdzących stereotypów na temat Czechów, wciąż jeszcze pokutujących w Polsce. Zajęcia zostały zaplanowane w ten sposób, by zapoznać uczestników z jak najszerszym zakresem zagadnień w możliwie jak najprostszy sposób. W tym celu pierwsze zajęcia poświęciłam na część wykładową, gdzie uczestnicy zostali zaznajomieni z historią Czech od misji cyrylometodejskiej i państwa Wielkich Moraw po dzień dzisiejszy. Koncentrowałam się na najważniejszych epokach w czeskiej historii. Szczególny nacisk położyłam na epokę odrodzenia narodowego. Toteż na drugich zajęciach pojawił się wykres, systematyzujący zdobytą wiedzę na temat dziejów Czech i ukazujący, w jaki sposób odrodzenie narodowe warunkuje spojrzenie na przeszłość ziem Korony Świętego Wacława. Ponadto wraz z uczestnikami staraliśmy się dojść do tego, jakie wielkie traumy historyczne Czesi starają się przezwyciężyć, w jaki sposób i jak to wypada w porównaniu z Polską. W tym celu wprowadzone zostało pojęcie „fatalnych ósemek” – czyli feralnych dat w czeskiej historii. Aby urozmaicić zajęcia, analiza wybranych przypadków została dokonana na bazie dwóch współczesnych teledysków poświęconych układowi monachijskiemu, piosenki o bitwie na Białej Górze oraz chorału husyckiego. Trzecie z kolei zajęcia zostały poświęcone usystematyzowaniu wiedzy uczestników na temat literatury czeskiej. Ponieważ przed Szkołą Letnią każdy uczestnik otrzymał listę zalecanych lektur, zajęcia te miały jedynie umieścić lektury w kontekście historycznym. Niestety nie wszyscy uczestnicy przeczytali jakąkolwiek pozycję z listy, w związku z czym poszerzyłam zajęcia o przykłady z poszczególnych książek, najbardziej istotnych z punktu widzenia czeskiej historii literatury. Dodatkowo posłuchaliśmy wykonania jednej z pieśni Adama Michny z Otradovic

oraz obejrzeliliśmy fragment filmu „Kytice” w reżyserii F. A. Brabca, który następnie posłużył do dyskusji na temat postrzegania epoki romantyzmu w Czechach. Czwarte zajęcia rozpoczęła dyskusja nad pojęciem kanonu i różnymi wersjami tegoż. Uczestnicy zostali podzieleni na grupy, w ramach których dyskutowali przedstawione przeze mnie propozycje definiowania kanonu, a następnie starali się wybrać tę, która możliwie najbardziej odpowiadała ich wyobrażeniom o kanonie. Następnie dotknęliśmy kwestii złożoności literatury czeskiej – zależnej od języka, pochodzenia czy miejsca tworzenia. Druga część zajęć poświęcona została dyskusji na temat twórczości Bohumila Hrabala i Milana Kundery, a więc autorów, których większość uczestników zajęć znała z własnej lektury. Ostatnie zajęcia zgodnie z sugestiami uczestników postanowiłam przeznaczyć na zarys historii i rozwoju języków słowiańskich oraz ich usytuowania względem siebie. Ponieważ było to zagadnienie, którym wszyscy uczestnicy zgodnie wyrazili zainteresowanie, poświęciłam część zajęć na skonfrontowanie języka czeskiego i słowackiego w zakresie fonetyki i składni. Uczestnicy mieli również możliwość zapoznać się z wyrazami, które zwykle Polaków w języku czeskim śmieszą oraz z fałszywymi „tłumaczeniami” niektórych wyrazów polskich na czeskie.

W czasie każdych zajęć używałam prezentacji multimedialnych. Starłam się również używać czeskiej terminologii, aby lepiej oddać klimat omawianych zagadnień. W ankietach ewaluacyjnych zajęcia zostały ocenione pozytywnie. Jedynie dwie osoby na osiem uczestniczących jako nie do końca przydatną oceniły listę lektur zalecaną przed zajęciami. Bardzo zależało mi na dyskusji z uczestnikami oraz między uczestnikami. Udało się to jednak osiągnąć dopiero na zajęciach z literatury i języka. Większość uczestników uznawała zajęcia z historii za trudne bądź mniej ciekawe. Mimo to uważam je za potrzebne, ponieważ uczeń polskiego liceum praktycznie wcale nie zapoznaje się z tą tematyką w szkole, a jest ona niezbędna, by zrozumieć rozwój kultury czeskiej.

Bartosz Helfer, Mikołaj Zaborowski: *Funkcje poznawcze w ujęciu biologicznym, psychologicznym i filozoficznym*

Nasze zajęcia miały interdyscyplinarny charakter i były pomyślane jako przekrojowe wprowadzenie w szereg dziedzin, jak psychologia poznawcza, kognitywistyka, neuronauka . Zawierały elementy wykładu, część warsztatową, gdzie uczestnicy mogli wziąć udział

w poglądowych replikacjach słynnych eksperymentów psychologii poznawczej oraz szereg ćwiczeń pozwalających na lepsze i głębsze zrozumienie prezentowanych treści, np. testowanie mnemotechnik, rozwiązywanie klasycznych zadań psychologicznych, czytanie tekstów filozoficznych. Podejście to umożliwiło zarówno zaprezentowanie specjalistycznej aparatury pojęciowej omawianych dyscyplin, jak i samodzielny interpretację obserwowanych zjawisk, co prowadziło do pogłębionej dyskusji wybranych obszarów problemowych.

Zajęcia pogrupowaliśmy w 45minutowe moduły tematyczne, dzięki czemu uczestnicy otrzymywali spójny przekaz od każdego z nas. Współpraca była przyjemnością dla nas obu, co budowało przyjazną atmosferę zajęć, wielokrotnie docenioną w ankietach. Zrealizowany plan pracy zawiera się w dziesięciu następujących modułach (wraz z przykładowymi omawianymi zagadnieniami): (1) Wprowadzenie terminologiczne: specyfika poszczególnych dyscyplin; (2) Ćwiczenia z epistemologii: analiza fragmentu „Przewodnika po teorii poznania” Adama Mortona; (3) Neuronauka: neuroanatomia, struktura a funkcja; (4) Podstawy neuroobrazowania: CAT, PET, fMRI; (5) Percepcja wzrokowa: droga wzrokowa, fizjologia widzenia, budowa oka, przetwarzanie informacji; (6) Iluzje wzrokowe: szczegółowa analiza i próba wyjaśnienia; (7) Pamięć: systemy i modele pamięci, czynności pamięciowe; (8) Rozwiązywanie problemów i techniki mnemoniczne: syllogizmy, zadanie selekcyjne Wasona, metoda miejsc; (9) Procesy uwagi: ślepotą z braku uwagi, ślepotą na zmianę; (10) Warsztaty eksperymentalne: efekt Stroopa, zjawisko poprzedzania. Zgodnie z naszymi założeniami staraliśmy się zachować płynność między poszczególnymi modułami. Tym samym zajęcia o budowie mózgu były połączone z omówieniem sposobów obrazowania opisanych struktur, zaś temat o iluzjach wzrokowych był poprzedzony analizą funkcjonowania zmysłu wzroku. Naszym celem było przedstawienie zjawisk z kilku perspektyw, co w dużej mierze udało się osiągnąć.

W świetle ankiet uczestników zajęcia należy uznać za wyjątkowo udane. Szczególnie wysoko oceniana była część poglądowo-ćwiczeniowa – w tej kwestii nasze odczucia są podobne, zwłaszcza że część ta bardzo aktywizowała uczniów, co w obliczu dużej liczebności grupy było kwestią niebanalną. Natomiast część teoretyczna chwilami okazywała się nieco zbyt trudna, szczególnie dla osób bez dobrego przygotowania biologicznego. W celu poprawienia jakości naszego bloku zajęć należałoby więcej czasu poświęcić dokładnemu wykonaniu i omówieniu ćwiczeń. Wyjaśnienia zjawisk doświadczonych przez samych uczestników zazwyczaj były dla nich najciekawsze.

Powinniśmy także posługiwać się bardziej podstawowymi terminami, by materiał był bardziej zrozumiały, nawet, gdyby miało się to odbyć kosztem jego ilości. Pomimo tych trudności interdyscyplinarne badania nad poznaniem wzbudziły znaczne zainteresowanie.

Przemysław Staroń: *Islam – religia pełna tajemnic*

Celem zajęć było wprowadzenie młodzieży w problematykę jednej z największych religii monoteistycznych – islamu. Wiele czynników wpływa na to, że religia ta wyraźnie jest obecna w świadomości Polaków, co niestety nieczęsto idzie w parze ze znajomością

Jednakże stypendyści zaprezentowali wysoki stopień zarówno wiedzy o religii Muhammada, jak i jej zrozumienia. Przez cały cykl trwania zajęć można było zaobserwować, że orientowali się w obszernym materiale faktograficznym, związanym z historią i teologią islamu. Spotkania ze mną były zatem dla nich źródłem uspołnienienia i uporządkowania wiedzy o islamie oraz zdobycia o nim nowych wiadomości, wpływających z jego naukowej interpretacji.

W czasie wakacji otrzymali zadanie, aby przeczytać fragment odczytu noblowskiego Wisławy Szymborskiej „Poeta i świat”, a także dowolnego tekstu zamieszczonego w Internecie poświęconego dżihadowi. Na pierwszych zajęciach otrzymali przygotowane przeze mnie teczki z materiałami, wśród których znajdowały się teksty źródłowe – fragmenty Koranu.

Czytanie Szymborskiej rozpoczęło naszą wspólną przygodę intelektualną od pochwały słów „nie wiem” i stwierdzenia ich użyteczności w naukowym (i nie tylko) poznawaniu rzeczywistości. Następnie przeszliśmy do omówienia zjawiska wielości religii. Drugie i trzecie zajęcia poświęcone były omówieniu doktryny (koncepcja Boga, człowieka, itd.) i podstawowych faktów dotyczących powstania islamu oraz jego dalszego rozwoju. Warto zauważyć, że trzecie miały miejsce na szczycie wieży dawnego klasztoru pokamedulskiego – rozpoczęły się od włączenia nagrania wyśpiewywanego *azanu*, którym z minaretu *muezzin* wzywa wiernych do modlitwy. Czwarte zajęcia odbyły się na pomoście nad jeziorem Wigry i były skoncentrowane na porównywaniu opisów stworzenia świata zawartych w Koranie oraz Biblii Tysiąclecia. Piąte zajęcia poświęcone były wyjaśnianiu sensu słowa *dżihad* i poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, czy Koran (a więc i islam) usprawiedliwia przemoc w obronie wiary. Na ostatnich zajęciach odbyło się też

podsumowanie całości warsztatów. W realizacji programu korzystałem z różnych metod dydaktycznych: wykładu, pokazu multimedialnego, dyskusji, pogadanki, pracy z tekstem.

Sądzę, że „Islam – religia pełna tajemnic” zaliczyć mogę do udanych projektów. Młodzież w ankietach ewaluacyjnych bardzo dobrze oceniła moje zajęcia; na ostatnie przyszło kilka innych osób. Zbyt duża liczba uczestników na tych ostatnich zajęciach, obok takich niedociągnięć jak niedotrzymanie słowa dotyczącego rozdania słodyczy na koniec i rezygnacja z obszerniejszego przedstawienia dalszej historii islamu, stanowiła główny krytyczny głos młodzieży.

Praca ze stypendystami była dla mnie niezwykle inspirującą przygodą i mimo że mam za sobą już wiele doświadczeń pedagogicznych, to było wyjątkowe ze względu na poziom intelektualny i rozległość zainteresowań uczestników, z którymi dane było mi pracować.

Raport sporządzili: Magdalena Hoły-Łuczaj, Kamil Łuczaj oraz prowadzący zajęcia podczas XI Szkoły Letniej.